

Rajnai Gergely

Térkép az uralkodó párt rendszeréhez

A Fidesz újabb elsőprő választási sikere után a magyarázatok keresése azonnal elindult az ellenzéki oldalon. Hibáztatták már a [miniszterelnök-jelöltet](#), [Gyurcsány Ferencet](#), [a Jobbikot](#), [a „balliberális értelmiséget”](#), és természetesen a Fidesz által kialakított [lejtős pályát is](#). Ezek a magyarázatok azonban túlságosan közelről próbálják megfogni a kérdést, és most, hogy egy kis idő eltelt már a választás napja óta, érdemes néhány lépést hátrálni,

info@meltanyosság.hu

www.meltanyosság.hu

0630-311-1701

1149 NAGY LAJOS KIRÁLY ÚT 167. II. 23.

és tágabb perspektívából mélyebb magyarázatokat keresni, amelyek az ellenzék hosszútávú stratégiájakoz is segíthetnek szempontokat adni. A Méltányosság decemberben megjelent kötete, az [Uralkodó párt - A Fidesz nemzetközi és hazai történeti összehasonlításban](#) pedig több ilyen, a kormánypártok sikerét magyarázó nézőponttal szolgál, amelyek segíthetnek eligazodni ebben a politikai rendszerben.

Az Uralkodó párt a 2010 utáni magyar politikát a domináns pártrendszer fogalmával írta le. A választás után több médium is elkezdett így [hivatkozni](#) a Nemzeti Együttműködés Rendszerére, de az, hogy mit is értünk ez alatt a fogalom alatt, és mit is jelent ez az ellenzék számára, nem mindig egyértelmű ezekből a beszámolókból. Az MPK könyve ezért is lett újra aktuális, mert a rendszer és a Fidesz sikerének mélyebb megértéséhez a domináns pártrendszer történelmi és nemzetközi párhuzamai remek támpontokat nyújtanak.

Meddig fenntartható a rendszer?

Azért is érdemes tisztázni, hogy mit is jelent a domináns párt fogalma, mert ha elfogadjuk, hogy a Fidesz domináns, akkor a definíciók sokat elárulhatnak arról is, hogy mire lehet még számítani a magyar politikában. Az első és leggyakrabban alkalmazott kritérium a domináns pártokkal szemben ugyanis az, hogy sokáig maradjanak kormányon.

Arról viszont már megoszlanak a vélemények, hogy mi számít sok időnek ebben az értelemben. A legrövidebb idő után dominanciát azonosító szerzők, így például [Giovanni Sartori](#) három, egymás utáni választáson elért győzelem után beszél domináns pártokról – ez alapján a Fidesz már 2018-ban domináns párt lett, és 2022-ben ezt csak megerősítette.

Nem ragadhatunk le azonban csak Sartori definíciójánál. A legtöbb, dominanciáról író szerző. köztük a mexikói politika szakértője, [Kenneth Greene](#) 20 év folyamatos kormányzásban állapítja meg a dominancia kezdetét, eszerint a Fidesz még mindig nem igazán domináns. Előfordulnak ráadásul olyan tudósok is, akik ennél is hosszabb regnálás után beszélnek csak dominanciáról. [Gary Cox](#) például „30-50 év” uralom után tekint egy pártot dominánsnak.

Ezekből a definíciós vitákból azt a tanulságot érdemes levonni, hogy a domináns pártok képesek *nagyon sokáig* hatalmon maradni. A Fidesz a domináns pártok közül a legfiatalabbak közé tartozik, és a nemzetközi példák alapján még évtizedekig folyamatosan nyerhet, ha nem változik a magyar politikai helyzet. Éppen ezért az az ellenzéki *bon mot*, miszerint [„előbb-utóbb minden rendszer összeomlik”](#), ugyan természetesen igaz, mégis önámításhoz vezethet. A domináns rendszerek sokszor inkább utóbb, mintsem előbb buknak meg, míg ez a mondás inkább arra utalhat, hogy már sokáig nem tarthat a Fidesz uralma, hiszen oly régóta kormányon vannak. Ha az ellenzék arra vár, hogy a rendszer önmaga súlya alatt összeomlik, és nekik ezt csak ki kell

várniuk, akkor nem valószínű, hogy akár ebben az évszázadban eljön az ő idejük. Mexikóban például az Intézményes Forradalmi Párt 71 évig tudott folyamatosan kormányozni. Az idő vasfoga önmagában tehát nem fog ki a domináns rendszereken.

Ennek a vágyvezérelt gondolatmenetnek egy Jakab Péter által is kifejtett variációja szerint [az elkerülhetetlen gazdasági válság fogja megtörni a Fidesz sikersorozatát](#). A kormány egy hosszú konjunktúra alatt elég forrást tudott bevonni a világpiacról ahhoz, hogy pénzzel tartsa fenn egyébként repedező rendszerét, de amikor a recesszió komolyan bekopog az ország ajtaján, ez az anyagi juttatásokon alapuló rendszer mindenképp összeomlik. Ehhez kapcsolódó remény az is, hogy az uniós források elapadása fogja kivéreztetni „maffiaállamot”. Ezek a külső körülmények természetesen hozzájárulhatnak a domináns pártok hatalmának megtöréséhez, de önmagukban sosem bizonyulnak elégségesnek. Az előbb említett mexikói példa esetén sem akkor vesztett választást a domináns párt, amikor a legsúlyosabb válságát élte az ország (az 1980-as években), hanem az ezredfordulón, amikor anyagi szempontból látszólag jól mentek a dolgok.

Egy fokkal pesszimistább, de hasonló logikájú [narratíva](#) szerint addig a Fidesz fogja vezetni az országot, amíg Orbán Viktor aktív politikus; Orbán verhetetlen, nem a párt. Így az ellenzéknek csak Orbán nyugdíjazását kell kívánnia, utána pedig már automatikusan ölébe is hullik a hatalom.

A nemzetközi példák próbáját ez a gondolatmenet sem állja azonban ki. Szingapúrban például egy, a Fidesznél is vezérközpontúbb párt, Li Kuang-jao Népi Akció Pártja még mindig hatalmon van, pedig az ország függetlenségének elsőszámú letéteményesének számító Li már évekkel ezelőtt meghalt. Li 31 éven keresztül vezette Szingapúrt, de visszavonulása óta pártja nem veszített népszerűségéből, és sorra nyeri a választásokat. Hasonló a helyzet Dél-Afrikában is, ahol Nelson Mandela pártja az apartheid rezsim megszűnése óta egyetlen alkalommal sem veszített választást, pedig egykori vezetőjük szintén évekkel ezelőtt elhunyt. Az Uralkodó pártban elemzett példák tehát arra is rámutatnak, hogy a karizmatikus vezető visszavonulása sem jelenti feltétlenül azt, hogy a vezető által felépített párt elveszíti a hatalmat.

Miért tűnik verhetetlenek a Fidesz?

Az Orbán Viktor személyéhez kapcsolódó elméletek mellett szintén [népszerű magyarázat](#) a Fidesz sikerére az a gondolatmenet, amit maga Márki-Zay Péter is osztott a választás követően. Eszerint a Fidesz legyőzhetetlen, mert intézményesen bebetonozta a hatalmát, „lejt a pálya”: a kormánypártoknak hatalmas erőforrások állnak rendelkezésükre mind pénzben, mind médiaelérésben, mind szakértelemben, addig az elmúlt bő évtizedben kivéreztetett ellenzék egyre kisebb médiafelülettel, egyre kevesebb pénzzel és egyre

kevesebb tapasztalt szakemberrel rendelkezik. Így a választási kampány eleve lehetetlen küldetés; a győzelemre nincs esély ebben a rendszerben.

Ezt hívja a szakirodalom a dominancia erőforrás-alapú magyarázatának. A domináns pártok sokáig vannak hatalmon, és nagy fölényük van a törvényhozásban, így szinte minden állami erőforrásról ők döntenek, az intézményeket is ők alakítják ki a saját szájízük szerint, ez garantálja a rendszer stabilitását. Mi nem tagadjuk, hogy ez a dominancia egyik fő oka, mégsem foglalkoztunk vele részletesen sem a könyvünkben, sem ebben az elemzésben. Ennek két oka van. Egyrészt ez egy annyira elterjedt magyarázat, annyira sokan kutatják és annyira sokan beszélnek róla, hogy nem szükséges ehhez hozzátennünk. Másrészt ez egy olyan ok, ami az ellenzék tehetetlenségének képét erősíti: ha az erőforrás-különbségek mindent eldöntenek, teljesen jól csinálja a dolgát minden ellenzéki politikus, így se, úgy se tudnának nyerni. Ez a fajta fatalizmus nem segíti az ellenzéki politika javítását. Éppen ezért, miközben a stratégiát valóban úgy kellene kialakítani, hogy figyelembe veszik az erőforrás-különbségeket (erre is találnak sikeres példákat a könyvünkben), a Fidesz dominanciájának tartalmi okaira kellene fókuszálniuk, mert ezekből tanulva tudnak olyan változtatásokat végrehajtani a saját gondolkodásukban és politikájukban, ami a győzelem irányába mutat. A Fidesz fölényén lamentálni nem produktív, a Fidesz sikerének tartalmi okait kutatni annál inkább lehet az.

Az első, a könyvben említett tartalmi oka a hazai domináns rendszer kialakulásának a *történelem* tudatos felhasználása a kormánypártok narratívájában, a történelmi mintákból szerzett legitimáció. Erre számos nemzetközi példát is hoztunk, például hogyan használja az apartheid elleni sikeres küzdelmet a dél-afrikai kormánypárt arra, hogy legitimálja magát politikai ellenfeleivel szemben, de a magyar esetben teljesen megkerülhetetlen szempont, és ezt egyre többen kezdik emlegetni a hazai politikai diskurzusban is. A kormánypártok kampányukban is közvetve utaltak mind a régmúltra, mind a közelmúltra, természetesen úgy, hogy abból olyan narratívát konstruáljanak, ami őket tünteti fel jó fényben. A közelmúlt történelmének felhasználása különösen erős volt a Gyurcsány-korszak kapcsán: ahogy Dél-Afrikában az apartheidtel kapcsolatos rossz emlékek felidézése segít a kormánypártnak összetartani a szavazóbázisát, úgy a Fidesz a Gyurcsány-korszak rémképével teszi ugyanezt.

Ennek a technikának a jelentősége ellenére nem is a explicit használata a leglényegesebb mód, ahogy a Fidesz a történelmet használja, hanem sokkal inkább a magyar történelmi mintákra támaszkodás. A Fidesz a magyar politikában több mint százötven éve meglévő domináns párt hagyományára építve állította be magát úgy, mint aki egyedül cselekvőképes a politikai színpadon, és akinek nincs érdemi kihívója.

Ezt a pózt a dualizmusból, a Horthy-korszakból és a Kádár-korszakból egyaránt ismerik a választók, ezért erre a megszokott sémára lehet építeni kampányt.

Amíg ezt a mintát tudatosan alkalmazza a Fidesz, addig az ellenzéki pártok öntudatlanul is éppen ugyanazt a választ adják rá, amit a magyar történelemből [ismerünk](#): rendszerellenzéki magatartást. A kormány kritikája minden egyes intézkedésnél előkerül, mert a lényegi probléma eszerint a narratíva szerint a rendszer jellegéből adódik. Amíg a NER alkotmányos keretei között, Orbán Viktor vezetésével történik valami, teljesen mindegy, hogy az hasznos vagy káros intézkedés, elítélendő, mert a rendszer kritikája mindent felülír. Ez a rendszerellenzéki attitűd is a dualizmus kora óta szinte változatlan a magyar politikában, és azzal, hogy az összefogott pártok ezt a magatartást öntudatlanul is megörökölték, bele is helyezkedtek rendszerellenzéki elődeik szerepébe. A rendszerellenzékiesség pedig pontosan az áprilisihoz hasonló eredményekhez szokott vezetni a magyar történelem tanúsága szerint.

Mivel az ellenzék ezt a mintát csak megörökölte, nem tudatosan használja ezt a történelmi mintát, nem tudják kihívni a Fidesz tudatos történelmi narratíváját. Sőt, erre igazából szándékuk sincs, hiszen az általános ellenzéki nézet szerint a magyar történelem zsákutcák, hibák sorozata, a cél ennél fogva nem lehet az, hogy ebből merítsenek legitimitációt, hanem épp ellenkezőleg: ezt meghaladni kellene,

és a lehető legkevesebbet foglalkozni vele. Így viszont nem tanulnak a magyar politikatörténetből, és éppen azokat a hibákat ismétlik meg, amiknek a meghaladására törekszenek.

A történelem után a *nemzetképet* elemezzük a könyvünkben, mint a Fidesz dominanciájának egyik sarokkövét. Ez is aktuális most, az ellenzéki újragondolás időszakában. A kormánypártok nemzetképéről abból a szempontból nem kell sokat beszélnünk, hogy már a rendszer önmeghatározásában is szerepel (Nemzeti Együttműködés Rendszere), és folyamatosan érvelt azzal a Fidesz, hogy ő a nemzeti érdek képviselője, míg az ellenzék a nemzetközi elit érdekeit képviseli. Ez a narratíva önmagában nyilván barokkos túlzásnak tekinthető, de annyiban érdekes lehet, hogy a nemzet fogalmát az ellenzék többé-kevésbé átengedte a kormánynak, és valóban inkább a külföldi standardokhoz próbál viszonyítani, és a nemzet fogalmával egyszerűen inkább nem kezd semmit. Márpedig tetszik nekik vagy sem, a nemzetek nem tűntek el a világból, továbbra is fontos politikai tényezők, így a sikerhez ki kell alakítaniuk egy vonzó viszonyulást nem csak a Nyugathoz, hanem a nemzethez is. Ez nem jelenti azt, hogy nacionalistává kell váljanak, de a nemzetek és a nemzeti identitások a globalizációra adott reakcióként világszerte egyre nagyobb jelentőséggel bírnak, Magyarországon sem lehet kormányképes egy olyan párt, ami ezeket nem építi bele az üzeneteibe.

Emmanuel Macron sikerében például nagyon komoly szerepet játszik a modern francia nemzettudat kialakítása, tehát nem csak a "soviniszta jobboldal" építhet a nemzetre.

Hasonlóan evidens a kormánynál, és szinte teljesen elhanyagolt az ellenzéknél a *politikai* vezetés kérdése. Mindenki számára nyilvánvaló, hogy Orbán Viktor vezetési stílusa jelentősen hozzájárul a Fidesz népszerűségéhez, és az ellenzéki kritikák egy része kifejezetten arra irányul, hogy a párt és rendszere túlságosan is vezérközpontú. Ezek a kritikák lehetnek megalapozottak, de a kampányból kitűnt, hogy a vezetés koncepciójával alapvető problémái vannak az ellenzéknek. Választottak maguknak egy miniszterelnök-jelöltet Márki-Zay Péter személyében, majd szinte versenyre keltek abban, hogy ki tud jobban kibújni a jelölt vezetése alól. Miközben tehát versengés zajlik azért, hogy ki vezesse az ellenzékot, továbbra sem tisztázott, hogy a vezetőnek milyen szerepet szán ez a politikai közösség. Ami látszik, hogy a szereplők túlnyomó része irtózik a vezetés fogalmától, és kifejezetten így akarna ellenállni a vezérközpontú rendszerrel szemben, míg mások egyfajta „anti-Orbán” szeretnének, gyakorlatilag a Fidesz receptjét lemásolva. A helyes válasz feltehetően a kettő között van, de ami biztos, hogy a modern politikában kellene a választók számára vonzó személyek a sikerhez, így a vezetéshez való egészséges viszony kialakítása megkerülhetetlen feladat az ellenzék számára.

Végül könyvünk rámutatott arra is, hogy a Fidesz *demokráciához való hozzáállása* miért segíti hozzá a választási sikerekhez a kormánypártokat. Amikor az ellenzék azt kritizálja, hogy a Fidesz minden fontosabb lépését közvélemény-kutatásokra alapozza, és elvek nélkül kormányoz abban az értelemben, hogy a népakarat kielégítésére törekszik elsősorban, épp arra a jelenségre mutat rá, amit a könyvünkben részletesen is kifejtettünk: a Fidesz szélsőségesen demokrata párt, a többség kegyeit keresi minden téren, és ezért korábbi politikáját is képes módosítani. A korábbi liberális demokráciából a liberalizmus teljesen kikopott, és minden téren a demokrácia került előtérbe. Az ellenzék ennek a hozzáállásnak az ellentétét vallja: a demokrácia a liberális értékek mögé szorul, ha a népakarat a liberális elvekkel szembemegy, akkor a nép téved. A választás utáni apátia alapvető eleme volt a nép hibáztatása, mert rosszul döntött – nyilvánvalóan ez abból látható, hogy a liberalizmus ellen szavazott a többség.

Az ellentét világos: [a liberális demokrácia két eleme teljesen szétvált](#), van egy szélsőséges demokrata és egy szélsőségesen liberális oldal, amelyek kölcsönösen tagadják egymás értékeit. A liberális arénákban, mint amilyen az európai uniós döntéshozatal, az ellenzék van előnyben, a demokratikus terepeken, mint pl. a választások, pedig a kormány, a két szféra pedig képtelen közeledni egymáshoz.

A kormányváltásig és tovább

Az MPK kötete tehát számos kiindulópontot nyújt a Fidesz sikerének megértésére, de érdemes azt is megvizsgálni, hogy mi történik, ha ezek a sarokkövek meggyengülnek. Tegyük fel, hogy egy sikeres építkezés után a következő választást már elbukja a Fidesz, és az ellenzék valamilyen formációban kormányra kerül. Mi történik ezután? Azért fontos már most ezzel a forgatókönyvvel foglalkozni, mert az elsőszámú ellenzéki narratíva ebben az esetben is mellőzi a domináns pártrendszerek ismeretét.

Az ellenzékben már az előválasztás során is az volt az általános vélekedés, amit Karácsony Gergely is [kifejtett](#), hogy ha egyszer elveszíti a hatalmat a Fidesz, azonnal összeomlik a rendszer, és nem kell már aggódni Orbán Viktor miatt. Ezzel szemben a valóság az, hogy a most még nagyon távolinak tűnő választási siker sem lenne garancia a Fidesz végleges visszaszorítására. Könyvünkben számos példa bizonyítja, hogy a domináns pártok dominanciájuk elvesztése után is képesek komoly tényezők maradni, sőt, akár újra dominánssá válhatnak. Elég csak a magyar történelem két példáját ide idéznünk. A dualizmus idején egyszer, 1905-ben nyert az ellenzék választást, de egy rövid, eredménytelen kormányzást követően visszatért a régi elit.

A rendszerváltást követően pedig a régi pártelit 1994-ben tudott fölényes győzelmet aratni, miközben 1990-ben úgy tűnt, hogy végzetes csapást kapott.

Még érdekesebb talán Japán példája, ahol az ellenzék a II. világháború óta kétszer, 1993-ban és 2009-ben tudott választást nyerni. A domináns Liberális Demokrata Párt azonban mindkét esetben néhány éven belül erősebben tért vissza, mint volt a veresége előtt, köszönhetően az ellenzék kormányképtelenségének és belső konfliktusainak. Kicsit más a már említett Mexikó esete, ahol a több mint hetven évig domináns Intézményes Forradalmi Párt a hatalom elvesztése után is komoly tényező tudott maradni, és azóta is a három nagy párt egyike, amely képes választásokat nyerni. Nem csak az a forgatókönyv létezik tehát, amit az ellenzék szeretne; a domináns párt veresége után nem feltétlenül omlik össze. Elképzelhető, hogy egy fontos párt lesz a sok közül, de az is, hogy a rövid idő elteltével megerősödve állítja vissza dominanciáját.

Lassan muszáj lesz elfogadni, hogy Magyarországon kialakult egy domináns pártrendszer, és ennek következményei vannak minden politikai szereplőre nézve. A kormány természetesen kellemesen berendezkedett ebbe a helyzetbe, de az ellenzék csak úgy lehet versenyképes, ha felismeri a rendszer jellegzetességeit, és alkalmazkodik a szituációhoz.

A Méltányosság decemberi kötete továbbra is aktuális, mert a rendszer megértéséhez nyújt támpontokat, és ez most fontosabb feladat, mint valaha.

A kihívás az erőforrás-különbségek miatt lehetetlennek tűnik, de korántsem az: ha a Fidesz-dominancia tartalmi sarokköveit megérti az ellenzék, és ezekre tudatosan reagál, máris versenyben lehet a kormánypártokkal. Ebből a szempontból érdemes lehet tanulni a '90-es évek Fideszétől. 1994-ben mind a választási siker, mind a meglévő erőforrások, mind a tapasztalat, mind a tartalmi politizálás arra utalt, hogy a magyar politika domináns mintájának örököse a Magyar Szocialista Párt lesz. Ebből a helyzetből egy ciklus alatt hozta magát kormányképes állapotba a Fidesz egy fragmentált ellenzék vezetőjeként, és elkezdte használni azokat a tartalmi elemeket, amiket korábban elvetett, vagy egyenesen lenézett. Rengeteget tanult mind szervezeti, mind tartalmi szempontból a szocialistáktól, és versenyképessé tudta magát tenni.

Nem is olyan régen tehát voltunk már domináns rendszer határán, de a szereplők viselkedése végül azt eredményezte, hogy az MSZP dominanciája még azelőtt elbukott, mielőtt igazán kialakulhatott volna. Ha megértjük, hogy milyen is a jelenlegi magyar rendszer, akkor láthatjuk, hogy egyáltalán nem sebezhetetlen vagy örökké tartó, de nem is fog a maga súlya alatt rövid távon összeomlani. A szélsőséges reakciók helyett fontos lenne nemzetközi és történelmi kontextusban

alaposan feltárni az indokokat, hogy ne vakon, hanem térképpel a kezünkben mozogjunk a rendszerben. Ehhez ad jó kiindulópontokat az Uralkodó párt és a Méltányosság.

info@meltanyossag.hu

www.meltanyossag.hu

0630-311-1701

1149 NAGY LAJOS KIRÁLY ÚT 167. II. 23.